

ارزیابی عملکرد توسعه کالبدی شهر بر تحولات روستاهای پیرامون در قلمرو کوچندگان تالش با تاکید بر میانجی موقعیت قرارگیری (مورد مطالعه: رضوانشهر)

میشم تحویل‌داری - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

نصرالله مولایی‌هشجین* - استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تیمور آمار - دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

تاریخ دریافت: ۰۶ دی ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۰ اسفند ۱۴۰۱

چکیده

مقدمه: روابط و مناسبات بین سکونتگاه‌ها و بویژه بین شهر و روستا که خود را عمدتاً به شکل جریان‌های جمعیت، کالا، سرمایه، عقاید، اطلاعات و نوآوری نشان می‌دهد، پدیده‌های فضایی - مکانی و جغرافیایی بوده و شناخت، تبیین و کشف قانونمندی‌های کلی حاکم بر آن، در چهارچوب روابط متقابل انسان و محیط موضوعی جغرافیایی بوده و از اهمیت نظری و کاربردی ویژه برخوردار است.

هدف پژوهش: هدف پژوهش حاضر، ارزیابی عملکرد توسعه کالبدی شهر بر تحولات روستاهای پیرامون با نقش میانجی موقعیت قرارگیری در قلمرو کوچ‌نشینان رضوانشهر می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق: پژوهش حاضر از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی محسوب می‌باشد، و از لحاظ روش کمی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو بخش است، شامل ۸ سکونتگاه روستایی پیرامون شهر رضوانشهر می‌باشد، که حجم نمونه با توجه به مجموع تعداد خانوار در روستاهای مورد مطالعه (۲۳۳۳ خانوار) ۳۳۰ نمونه می‌باشد. بخش دوم نیز، شامل افراد متخصص و نخبه در زمینه موضوع پژوهش حاضر می‌باشند، که بر اساس نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۲۵ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از نرم‌افزار SPSS، مدل‌های (FARAS)، (FCOPRAS+FSORA)، و (TOPSIS)، استفاده شد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: در قلمرو کوچ‌نشینان روستاهای پیرامون رضوانشهر مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌ها و بحث: توسعه کالبدی شهر رضوانشهر با توجه به گسترش روابطش با روستاهای پیرامون، تأثیرات و تحولات زیادی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی و محیطی-اکولوژیک) به وجود آورده است که از مهمترین آنها می‌توان به تحولات اقتصادی اشاره نمود. همچنین نتایج نشان داد، روستاهای پیرامونی از نظر تحولات مطرح شده با یکدیگر تفاوت معناداری دارند، به طوری که بیشترین میزان تحولات در میان روستاهای پیرامونی مورد مطالعه، مربوط به روستای لاکتاسرا است.

نتایج: شهر رضوانشهر و روستاهای پیرامون دو پدیده جغرافیایی هستند که تغییرات و تحولات عرصه‌های ساختاری و کارکردی آنها در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی) بسته به موقعیت و فاصله آنها با شهر دارد. هر چه موقعیت و فاصله روستاها به شهر نزدیک‌تر باشد، به همان میزان، تشعشع تحولات اقتصادی و اجتماعی آنها نیز بیشتر خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: توسعه کالبدی شهر، روستاهای پیرامون، موقعیت قرارگیری، قلمرو کوچ‌نشینان، رضوانشهر.

مقدمه

روستا اولین شکل از حیات جمعی انسان در یک عرصه طبیعی است که از ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، تاریخی - کالبدی خاصی برخوردار است (گلی، ۱۳۸۳: ۲)، و شهر به عنوان یکی از دستاوردهای بشری از دیرباز مورد توجه تمدن‌ها بوده است (ابراهیم زاده آسمین و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۵). امروزه در آستانه هزاره سوم، شهرنشینی یکی از مهمترین پدیده‌های عصر حاضر (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۱)، با رشد فضایی و جمعیتی روبرو خواهد بود، در این راستا توسعه روزافزون در شهرها، به ساخت وسازهای بدون برنامه‌ریزی و گسترش مهارنشده منجر شده و تغییرات زیادی در ساخت فضایی آنها به وجود آورده است (Barton, 2003: 8)، و مناطق طبیعی و روستایی در حاشیه شهرها به عنوان ماده خام توسعه شهری مورد استفاده قرار گرفته‌اند (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۲).

بنابراین، روشن است که رشد و توسعه شهرها محور اصلی بسیاری از چالش‌هایی است که ما در تعاملات خود با محیط با آنها مواجه هستیم. در واقع، شهرنشینی چشم‌گیرترین شکل تبدیل برگشت ناپذیر زمین است که هم چشم‌انداز و هم مردم ساکن شهرها روستاهای پیرامون را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Seto and Fragkias, 2005: 872).

بنابراین اهمیت گسترش کالبدی شهرها و تأثیر آن بر روستاهای اطراف، و مطالعه روابط شهر و روستا از مهم‌ترین مباحث در برنامه‌ریزی-های ناحیه‌ای و روستایی است (آسایش، ۱۳۷۴: ۲). زیرا با مطالعه و شناخت کلی و همه جانبه از یک ناحیه و با کشف استعدادها و توانایی‌های بالقوه موجود در محل می‌توان راه‌حل‌های مناسبی برای رفع تناقضات و اختلافات ناحیه‌ای و خصوصاً تضادهای آشکار بین شهرها و روستاها پیدا کرد (طاهرخانی و دیگران، ۱۳۸۳: ۲۵). رابطه شهر و روستا در جهان امروز یک امر حیاتی برای دو سکونتگاه (شهر و روستا) و برای دستیابی به حفظ تعادل ناحیه‌ای می‌باشد و از آن جا که روستاها دارای توان بالقوه برای تحول نیستند، در رابطه‌های متنوع با شهر امکان تغییرات را ظاهر می‌سازند (تاج، ۱۳۷۷: ۱۷). به عبارت دیگر، زندگی روستایی در ذات خود، نمی‌تواند به عنوان عاملی توانا در سازمان‌دهی نواحی نقشی ایفا کند، مگر آن که با شهر در رابطه باشد. بنابراین، نحوه و دامنه روابط موجود میان شهر و روستا به صورت‌های گوناگون بر شکل‌پذیری، رشد و توسعه سکونتگاه‌های روستایی و هم‌چنین بر روابط درونی و بیرونی آن‌ها اثر می‌گذارد (پاپلی یزدی و سناجردی، ۱۳۸۲: ۲۴۱). پاتر و دیگران (Potter et al, 2004). اظهار داشته‌اند که ماهیت و اهمیت نسبی این روابط هم در طول زمان و هم در فضاها پیوسته در حال تغییر است (لینچ، ۱۳۸۶: ۳۶). در این میان، عامل فاصله از شهر بر چگونگی میزان تأثیرگذاری آن بر روستا تعیین کننده است. این روند در مورد روستاهایی که به شهرهای بزرگ نزدیک ترند به عینه دیده می‌شود، به طوری که این روستاها از امکانات خدماتی، رفاهی، آموزشی، افزایش سطح درآمد و زندگی و بالا رفتن سطح آگاهی‌های عمومی برخوردار می‌شوند (اردستانی، ۱۳۸۷: ۱۱۷-۱۱۵).

در این راستا، روستاهای متعددی در نیم قرن اخیر در اطراف شهر رضوانشهر وجود داشته‌اند که به تدریج در طی دهه‌های متمادی به دو حالت در آمده‌اند یا به همان شکل در حاشیه شهر رضوانشهر به زندگی خود ادامه دادند یا اینکه در اقتصاد شهری حل شده و به کلی از حالت روستا خارج شده و وسعت و جمعیت شهر رضوانشهر را افزایش داده‌اند. در این بین، برخی مطالعات نیز موید کارکردهای بالقوه و بالفعل توسعه-های تغییر مراکز روستایی است؛ زیرا شهرهای کوچک با ایجاد فرصت‌های شغلی غیرزرعی و ارائه خدمات مورد نیاز ساکنان، در کاهش مهاجرت روستائیان به شهرهای بزرگ‌تر و تأثیرپذیری از شهر بزرگ نقش موثری ایفا می‌کنند و زمینه توزیع متعادل جمعیت، امکانات و سرمایه را فراهم آورده‌اند (رکن‌الدین افتخاری و ایزدی خرامه، ۱۳۸۰: ۶۶).

با توجه به تمامی موارد ذکر شده، مناسبات متقابل بین شهرها و روستاها بسیار مهم است، زیرا تولیدات مهم روستاها که برای صادرات در نظر گرفته می‌شود، عمدتاً از طریق شهرها صادر می‌شوند. ضمن اینکه شهرها منابع مهم مالی، خدمات و اطلاعات و ... را برای روستاها فراهم می‌سازند و امور مربوط به واردات کالاهای صنعتی و بعضی از نهاده‌های کشاورزی را انجام می‌دهند. بنابراین شهرها برقراری پیوند بین نواحی روستایی و بازار جهانی را فراهم می‌نمایند (سعیدی، ۱۳۸۸: ۱۱۲). روابط و مناسبات بین سکونتگاه‌ها و بویژه بین شهر و روستا که خود را عمدتاً به شکل جریان‌های جمعیت، کالا، سرمایه، عقاید، اطلاعات و نوآوری نشان می‌دهد، پدیده‌ای فضایی - مکانی و جغرافیایی بوده و شناخت، تبیین و کشف قانونمندی‌های کلی حاکم بر آن، در چهارچوب روابط متقابل انسان و محیط موضوعی جغرافیایی بوده و از اهمیت نظری و کاربردی ویژه برخوردار است. همچنین با توجه به نقش این روابط در فرآیند تحولات و توسعه، علاوه بر بررسی انواع و علل روابط شناخت آثار و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و فضایی - کالبدی آن بر شهر و روستا و تلاش برای کاهش اثرات منفی این روابط در راستای ساماندهی آن، زمینه‌ساز توسعه پایدار نواحی روستایی و بعضاً شهری خواهد بود (سعیدی، ۱۳۸۸: ۱۵). بنابراین با توجه به اهمیت توسعه

کالبدی شهر و روابط شهر و روستا پژوهش حاضر بر آن است به بررسی ارزیابی عملکرد توسعه کالبدی شهر بر تحولات روستاهای پیرامون با نقش میانجی‌گری موقعیت قرارگیری در قلمرو کوچ‌نشینان رضوان‌شهر انجام شده است، و به دنبال بررسی و کنکاش سؤالات ذیل است:

• عملکرد توسعه کالبدی بر تحولات روستاهای پیرامون رضوان‌شهر به چه میزان است؟ و تاثیرپذیری هر یک از روستاهای پیرامون از توسعه کالبدی شهر رضوان‌شهر با تمرکز بر موقعیت قرارگیری‌شان به چه میزان است؟

جهت درک بهتر هر عنوانی لازم است در مورد آن و تحقیقاتی که تا کنون انجام شده است بیشتر بدانیم. این پیشینه برای رسیدن به اهداف تحقیق موثر بوده و ما را در ساخت ایده‌ها و اندیشه‌های نوآورانه یاری خواهد رساند. در این راستا، در ادامه به تعدادی از تحقیقات محققان و پژوهشگرانی که در زمینه روابط شهر و روستا و توسعه کالبدی - در داخل و خارج از کشور - انجام شده، اشاره شده است.

قنبری و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان جیرفت)، به این نتایج دست یافتند، بین تاثیر شعاع اثرگذاری شهرستان جیرفت بر توسعه روستاهای پیرامون تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی فاصله با شهر از عوامل موثر در توسعه روستاها می‌باشد و روستاهایی که در فاصله نزدیکتری به شهرستان جیرفت قرار دارند از سطح توسعه یافتگی بالاتری برخوردار هستند و با افزایش شعاع اثرگذاری شهر هامون، سطح توسعه این روستاها کاهش می‌یابد. بر این اساس بهبود و تقویت سیستم شبکه‌های ارتباطی جهت تقویت پیوندهای روستا شهری پیشنهاد می‌گردد. ابراهیمی (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان، بررسی نقش کالبدی - فیزیکی شهر ارومیه بر مسکن سکونتگاه‌های روستاهای پیرامون سه روستا در فاصله ۱۵، ۱۰، ۵ کیلومتری از شهر ارومیه برگزیده شده و مورد بررسی و مطالعه قرار داده شده است. نتیجه حاصل از این اطلاعات و مطالعات وضع موجود بیانگر این بود که با کاهش فاصله از شهر ارومیه تشابهات کالبدی روستاها افزایش یافته و با افزایش فاصله از شهر ارومیه توسعه یافتگی روستاها افزایش یافته است. احمدی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان، اثرات پیوندهای روستایی-شهری بر تحولات کالبدی-فضایی نواحی پیراشهری مورد: سکونتگاه‌های محمودآباد و آتشگاه شهر کرج، به این نتایج دست یافتند، همه معیارهای منتخب در روستاهای هدف دچار تحول شده است و بیشترین تغییر و تحول مربوط به شاخص‌های مسکن روستایی بوده است. در واقع تقویت هسته‌های اصلی و شکل‌گیری هسته‌های جدید فرعی شهری در منطقه رجایی شهر و باغستان شهر کرج از مهمترین تاثیرات تعاملات روستاهای پیرامونی با شهر کرج بوده است. امین‌زاده رشک رضوانی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی تحت عنوان، تحلیل تحولات فضایی و کالبدی پیراشهر متأثر از گسترش روابط با شهر بم، به این نتایج دست یافتند، روستای بیدران با ۲۵ هکتار و روستای خواجه عسکر با ۶ هکتار بیشترین و کمترین گسترش را داشته است. نزدیکی به شهر بم و تبدیل این روستاها به محل گذران اوقات فراغت و تعطیلات آخر هفته از دلایل اصلی این گسترش است. همچنین نتایج نشان داد، روستاهای پیراشهری از الگوی مسکن شهری تاثیرپذیری زیادی داشته است، این تغییرات معلول تغییر بافت کالبدی روستاها و سمت سو یافتن آنها به سوی زندگی غیرمولد و مصرفی شهر است. جوزاک و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی تحت عنوان، تحلیل اثرات و پیامدهای الحاق روستا به شهر (مورد: روستاهای الحاقی به شهر آمل)، به این نتایج دست یافتند، روستای شادمحل (۳/۰۳)، روستای کلاکسر (۲/۹۹)، روستای قرق (۲/۸۵) به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین میانگین را دارا می‌باشند. آثار الحاق روستاهای مورد مطالعه به شهر آمل در بعد اقتصادی به طور نسبی مثبت بوده ولی در بعد اجتماعی و فرهنگی تاثیرات منفی داشته، در بعد محیطی و کالبدی در نماگرهای دسترسی‌ها تاثیرات مثبتی را در روستا-های مورد مطالعه داشته است. استینبرگ (۲۰۱۴)، در پژوهشی تحت عنوان، ارتباطات روستایی و شهری: یک دیدگاه شهری، به این نتایج دست یافتند، شش موضوع شامل: (i) ارتباط نزدیکتر روستا و شهر، ویژگی‌های روابط امروز است. (ii) ردپای شهری در مناطق داخلی کشور، (iii) بازارهای کار؛ (iv) ارتباط بازارهای غذایی برای پایداری شهرها، (v) تاثیرات تغییرات آب و هوایی بر مناطق روستایی و شهرها و (vi) پاسخ برنامه‌ریزی شهری به تاثیرات شهرنشینی، اصول فکری و سیاسی در ارتباط مراکز شهری با مناطق روستایی می‌باشند. وانگ و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی تحت عنوان، مدل جدید شهرنشینی روستا؟ مدیریت هماهنگ روابط ایالت و روستا در شهر گوانگژو، چین، به این نتایج دست یافتند، دانش جدید در مورد بازسازی روابط شهر و روستا ارائه دادند، که پیامدهای آن ظرفیت‌سازی جوامع پیرامون در کشور چین است. فدایی و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی تحت عنوان، تحلیل محیطی روستاهای حاشیه شهر فارس در رابطه شهری و روستایی، به این نتایج دست یافتند، بین شهرستان فارس و روستاهای نزدیک آن رابطه محیطی وجود دارد، به طوری که اثرات نامطلوب زیست محیطی شامل: آلودگی صوتی، عدم گسترش فضای سبز، تشدید سوء استفاده از زمین، کاهش سهم آب در کشاورزی، و ... بر روستاها مشاهده شد

توسعه واژه‌ای مهم است که برای اشاره به روند حرکت یک جامعه از یک وضعیت به وضعیت دیگر و به سمت هدف این روند یعنی رسیدن به شرایط توسعه استفاده می‌شود. به گفته هریسون (۱۹۸۸)، توسعه معانی مختلفی را شامل می‌شود؛ رشد اقتصادی، تغییر ساختار، صنعتی شدن مستقل و خود مختار، کاپیتالیسم و سوسیالیسم، خود شکوفایی و در نهایت خود باوری فرهنگی، منطقه‌ای، ملی و شخصی (Harrison, 1988). بعد از جنگ جهانی دوم ایده توسعه به عنوان رشد اقتصادی شناخته شد و فاکتورهای فرهنگی و اجتماعی به عنوان تسهیل کننده رشد شناخته می‌شدند (Todaro, 2000). بعدها توسعه به ترکیب ملاحظات محیطی، اخلاقی، معنوی و اجتماعی بسط یافت که در ارتباط با ارتقاء و کمال انسانیت از طریق گسترش فرصت‌ها قرار گرفت. هشت سال بعد همزمان با معرفی توسعه در ارتباط با فقر، بیکاری و نابرابری، مفهوم خودباوری را به تعریف خود اضافه کرد (Sharpley & Telfer, 2008). گسترش بیشتر این اصطلاح را می‌توان در کارهای تودارو (۱۹۹۴) مشاهده کرد؛ کسی که سه ارزش هسته‌ای (معاش، احترام به نفس و آزادی) و سه هدف توسعه را مشخص کرد. هدف اول افزایش دسترسی و توزیع نیازهای انسانی پایه، دوم ارتقای استانداردهای زندگی شامل درآمد بالاتر، تحصیلات بهتر، کار بهتر و توجه بیشتر به ارزش‌های انسانی و فرهنگی و در نهایت ایجاد خود شکوفایی ملی و شخصی می‌باشد. هدف آخر نیز گسترش مجموعه فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی است که به وسیله آن اشخاص و ملت‌ها از دیگر ملت‌ها و مردم استقلال می‌یابند (Todaro, 2000). گسترش آزادی‌ها نیز در قلب مطالعات سن (۱۹۹۹)، به ایجاد آزادی در حوزه‌هایی چون فرصت‌های اقتصادی، آزادی‌های سیاسی، امکانات اجتماعی، تعهدات شفاف‌سازی و اطمینان و آسایش خاطر حفاظتی منجر شد (Sen, 1994). در این راستا، توسعه‌ی کالبدی شهر، فرایندی پویا و مداوم است که طی آن محدوده‌های فیزیکی شهر و فضاهای کالبدی آن در جهت‌های عمودی و افقی از حیث کمی و کیفی افزایش می‌یابند و اگر این روند سریع و بی‌برنامه باشد به تنسيق فیزیکی متعادل و موزون فضاهای شهری نخواهد انجامید و در نتیجه سامانه‌های شهری را با مشکلات عدیده‌ای مواجه خواهد ساخت (فردوسی، ۱۳۸۴: ۱۸). بنابراین رشد و توسعه کالبدی شهر، فرایندی پویا و مداوم است که اگر سریع و بی‌برنامه باشد، علاوه بر اینکه ترکیب فیزیکی مناسبی از فضاهای شهری را پدید نمی‌آورد، مشکلات عدیده‌ای را در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی برای شهر و روستاهای اطراف آن فراهم خواهد کرد. چنین شکلی از توسعه شهر، الگوی شهر بیماری است که دچار آسیب‌های ناشی از این بی‌نظمی شده است (وارثی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۲).

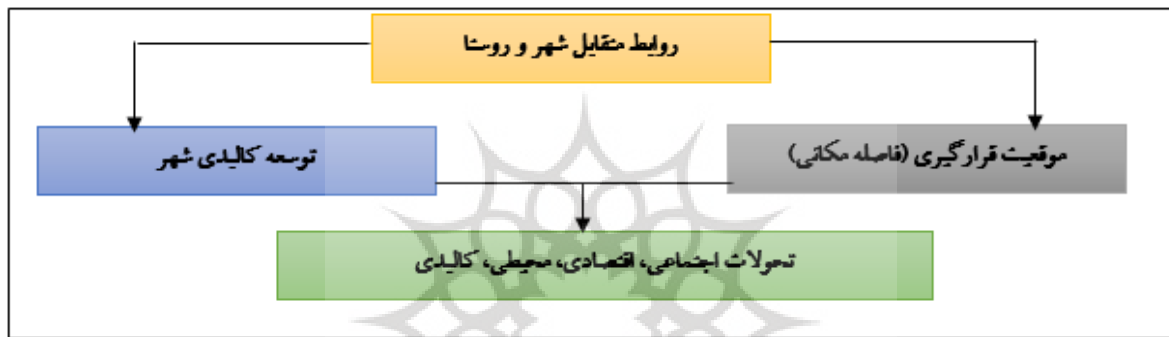
در این راستا، نظریات روابط شهر و روستا به طور عمده سه گرایش را نشان می‌دهد، توسعه شهری محور، توسعه تعاملی شهری-روستایی و توسعه روستایی محور (Phillipson and et al, 2019, 234). نظریه‌های مرتبط پیوند شهر و روستا توسط سوسیالیست‌های آرمان‌گرایانه، یکپارچگی شهری-روستایی توسط مارکسیست‌ها و ساختار دو گانه شهری-روستایی از مدل لوئیس-رانیس-فی و همچنین توسعه هماهنگ شهری و روستایی، توسط مدل دساکنوتا و مدل شبکه منطقه‌ای ارائه شده است (Lysgard, 2019, 11-17). همچنین نظریات و مدل‌های کلاسیک روابط شهر و روستا شامل؛ مکان مرکزی، قطب رشد، مرکز-پیرامون، آگروپلیتن و کارکرد شهری در توسعه روستایی هر کدام در بستر زمانی و مکان‌های خود شکل گرفته‌اند (امین‌زاده رشک رضوانی و همکاران، ۱۴۰۰).

نظام برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری توسعه فضایی (شهر و روستا) در ایران نیز در مقاطع زمانی مختلف تحت تاثیر برخی از این رویکردها و مدل‌ها (به ویژه قطب رشد) قرار گرفته است. رویکردها و مدل‌های کلاسیک، غالباً در چهارچوب نظام برنامه‌ریزی از بالا به پایین، متمرکز و غیرمشارکتی مطرح شده‌اند. شهر محور بودن، تاکید بیش از حد بر رشد اقتصادی، تخصص‌محوری، عدم توجه به ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز و بازه‌ی زمانی لازم و نیز کم توجهی به تمایزات و تفاوت‌های فضایی و ساختاری بین مناطق گوناگون در جوامع و کشورهای مختلف از جمله دلایل ناکامی رویکردها و مدل‌های سنتی مزبور بوده‌اند (شایان و همکاران، ۱۳۸۳، ۴-۷). در پاسخ به ناکامی‌های ناشی از نظریات و مدل‌های کلاسیک، رهیافت‌های جدید برنامه‌ریزی فضایی (روابط شهر و روستا)، شامل: رویکرد اکولوژیکی، رویکرد شبکه منطقه‌ای، رویکرد مشارکتی، رویکرد ارتباطی، رویکرد تعاملی، رویکرد راهبردی فضایی، رویکرد نهادگرایی جدید و حکمروایی خوب و عدالت فضایی در مقاطع زمانی مختلف مطرح گردیدند (صرامی، ۱۳۸۴، ۳۱-۳۴). رویکردهای جدید بر عکس رویکردهای کلاسیک در ویژگی‌هایی چون غیرمتمرکز، از پایین به بالا، انسان محور، مشارکتی هستند و توسعه روستایی را هماهنگ با توسعه شهری می‌خواهند (امین‌زاده رشک رضوانی و همکاران، ۱۴۰۰).

به طور کلی نقش شهرها در توسعه روستایی از طریق پیوندها و مناسبات روستایی-شهری تحقق می‌یابد. پارادایم‌های جدید توسعه، شبکه‌ها و جریان‌ها را در نظر می‌گیرند، چرا که جریان‌ها و پیوندهای بین نواحی روستایی و شهری مهم است. برخی از جریان‌ها و پیوندهای روستایی-شهری می‌تواند برای هر یک از نواحی مساعد باشد ولی باید توجه داشت که منافع خالص می‌تواند به شیوه‌های مختلف جریان یابد و در نتیجه با گذشت زمان از یک مکان به مکان دیگر تغییر می‌کند (Lynch, 2005, 5). شهر کوچک، بازار و مرکز تجاری مناسبی برای تولیدات کشاورزی به شمار می‌آید که این مهم علاوه بر ایجاد اشتغال، انگیزه موثری در بهبود کشاورزی حوزه نفوذ، بازگشت بیشتر درآمد این بخش به روستاها و

تسریع در توسعه اقتصادی-اجتماعی روستاها خواهد بود. لذا در این رابطه، تقویت شهر کوچک و روستاها مساوی است با تقویت کشاورزی و اقتصاد روستایی (Gaile, 1992, 133). بنابراین شرایط منطقه‌ای در قابلیت ایفای نقش مفید توسعه‌ای توسط شهرهای کوچک بسیار مهم است (Hander, 2002, 370).

تعاملات اجتماعی، شهرها معمولاً علاوه بر فعالیت‌های اقتصادی، نقاط کانونی، انواع ارتباطات اجتماعی بین مکان‌های مرکزی و پسرانه و روستایی آنها می‌باشند. انواع و میزان فعالیت‌های اقتصادی اغلب با رویدادهای اجتماعی در رابطه‌اند (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۳، ۲۱-۲۳). مکان‌های بازاری اغلب دارای انواع تسهیلات اجتماعی هستند، نه تنها روستاییان را برای مبادله کالا و خدمات جذب می‌کنند بلکه روستاییان جهت گذران اوقات فراغت، دیدار دوستان و آشنایان و خویشاوندان خود به این گونه مراکز مراجعه می‌کنند (National Institute of Rural Development (India), 2007, 781). تاکولی (۲۰۰۳)، نشان داد که شهر از نظر کالبدی از جمله تغییر الگوی مسکن و معماری بر روستاهای پیرامون تاثیر داشته و همچنین از نظر اقتصادی نیز روستاها به شهر وابستگی شدیدی داشته‌اند. کورتی و همکاران (۲۰۰۷)؛ به نقش شهر در زمینه اقتصادی و خدمات بانکی-مالی اشاره دارد. بنابراین شهر و روستا همواره به طرق مختلفی روی همدیگر تاثیرگذار هستند. شکل (۱).

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی و بر حسب روش نیز کمی است. اطلاعات مورد نیاز به کمک اطلاعات اسنادی و میدانی جمع آوری شده است که جهت جمع آوری اطلاعات اسنادی از ابزار فیش برداری و اطلاعات میدانی پرسشنامه بهره برده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از نرم افزار SPSS، مدل‌های (FARAS، FCOPRAS+FSORA)، و (TOPSIS)، استفاده شد. روایی پرسشنامه به کمک کارشناسان و اساتید امور روستایی تایید و پایایی پرسشنامه‌ها نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ مقدار (۰٫۹۹۵)، به دست آمد که این مقدار نشان دهنده پایایی قابل قبول پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری تحقیق شامل دو بخش است: بخش اول شامل ۸ سگونتگاه روستایی پیرامون شهر رضوانشهر می‌باشد، که حجم نمونه با توجه به مجموع تعداد خانوار در روستاهای مورد مطالعه (۲۳۳۳ خانوار) ۳۳۰ نمونه می‌باشد. جدول (۱). بخش دوم نیز، شامل افراد متخصص و نخبه در زمینه موضوع پژوهش حاضر می‌باشند، که بر اساس نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۲۵ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند.

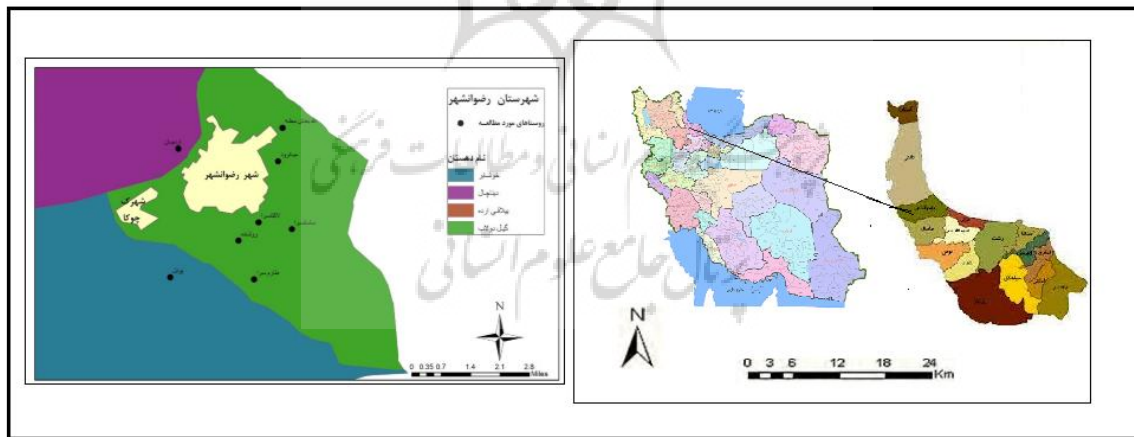
جدول ۱. تعداد جامعه نمونه روستاهای مورد مطالعه

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	خانوار	نمونه نهایی
۱	پره سر	دیناچال	ارد جان	۷۳۷	۱۰۴
۲		خوشابر	پونل	۹۲۲	۱۳۱
۳			الله بخش محله	۱۶۹	۲۴
۴			لاکتاسرا	۷۲	۱۰
۵	مرکزی		میانرود	۱۶۸	۲۴
۶		گیل دولاب	روشنده	۶۲	۹
۷			طارمسرا	۱۰۷	۱۵
۸			ساسانسرا	۹۵	۱۳
		جمع کل		۲۳۳۲	۳۳۰

منبع: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان رضوانشهر یکی از شهرستان‌های استان گیلان در شمال ایران است. مرکز این شهرستان شهر رضوانشهر است. این شهرستان در شمال غربی این استان، بین سواحل دریای خزر و رشته‌کوه‌های تالش قرار دارد و از دو بخش جلگه‌ای و کوهستانی تشکیل شده است. این شهرستان از شمال به دریای خزر و شهرستان تالش، از غرب به شهرستان خلخال، از جنوب به شهرستان‌های صومعه‌سرا و ماسال و از شرق با شهرستان بندر انزلی مرز مشترک دارد. مساحت این شهرستان ۲۹۴/۷۷۰ کیلومتر مربع است که حدود ۴۰ درصد آن عرصه‌های کوهستانی جنگلی و مرتعی و بیلاقی و ۳۰٪ نیز جلگه‌ای و ساحلی است. آب و هوای این شهرستان در بخش ساحلی و جلگه‌ای مرطوب و در کوهستان‌ها نیمه مرطوب است، میانگین بارش سالانه این شهرستان ۱۰۰۰ تا ۱۴۰۰ میلی‌متر که از ساحل و جلگه به سمت کوهستان کاهش می‌یابد. این شهرستان دارای ۲ بخش مرکزی و پره سر، ۲ شهر رضوانشهر و پره سر، ۴ دهستان دیناچال، بیلاقی ارده، خوشابر، گیل دولاب و ۱۱۰ روستا و ۲۵ دهیاری است. شکل (۲).

شکل ۲. نقشه موقعیت سیاسی شهرستان رضوانشهر و روستاهای پیرامون آن

یافته‌ها و بحث

در ابتدا با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای، به بررسی میزان تاثیر توسعه کالبدی قلمرو کوچ‌نشینان رضوانشهر بر تحولات اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی روستاهای پیرامون پرداخته شد. نتایج به شرح جدول (۲)، می‌باشد.

جدول ۲. میزان تحولات روستاهای پیرامون با تمرکز بر توسعه کالبدی شهر رضوانشهر

تحولات	میانگین T	فاصل اطمینان		متغیر مستقل		
		تفاوت ۰/۹۵		توسعه کالبدی شهر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
		بالا	پایین			
اقتصادی	۳/۱۱	۲۱/۳۳۴	۰/۰۰۰	۳/۲۱	۳/۰۱	۰/۰۰۴
محیطی-اکولوژیک	۳/۰۶	۲۱/۳۲۱	۰/۰۰۰	۳/۱۵	۳/۰۰	۰/۰۰۴
اجتماعی	۳/۰۲	۲۱/۳۱۷	۰/۰۰۰	۳/۱۴	۲/۸۹	۰/۰۰۴
کالبدی	۳/۰۰	۲۱/۳۰۰	۰/۰۰۰	۳/۱۱	۲/۷۵	۰/۰۰۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق نتایج در جدول (۲)، میزان تحولات محیطی-اکولوژیک، اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در روستاهای پیرامون با مقدار میانگین‌های به دست آمده (بالاتر از حد متوسط عدد ۳)، متوسط رو به بالا بوده، در این راستا مطابق نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن، بین تحولات مطرح شده و توسعه کالبدی رضوان شهر ارتباط معناداری در سطح کوچکتر از ۰/۰۵، مشاهده شد. در ادامه نیز به منظور شدت و میزان تاثیرپذیری هر یک از تحولات از توسعه کالبدی از مدل (FARAS)، استفاده شد. نتایج به شرح جدول (۳) است.

جدول ۳. مقدار تاثیرپذیری هر یک از تحولات مطرح شده در روستاهای پیرامون از توسعه کالبدی رضوانشهر

	محیطی-اکولوژیک			کالبدی			اجتماعی-فرهنگی			اقتصادی		
	α	β	Γ	α	β	γ	A	β	γ	α	β	γ
$\otimes S$	۰,۲۳۱	۰,۲۲۱	۰,۲۰۰	۰,۱۹۳	۰,۱۸۸	۰,۱۸۹	۰,۲۰۰	۰,۲۱۱	۰,۲۱۱	۰,۲۳۱	۰,۲۳۱	۰,۲۴۵
S_j			۰,۲۰۰			۰,۲۰۰			۰,۲۰۰			۰,۲۲۳
K_j			۰,۴۲۱			۰,۳۹۰			۰,۴۰۰			۰,۴۵۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل ۳. میزان تاثیرپذیری هر یک از تحولات روستاها با تمرکز بر توسعه کالبدی رضوانشهر، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق جدول (۳)، و شکل (۲)، از بین تحولات مطرح شده، به ترتیب تحولات اقتصادی با مقدار ۰/۴۵۴، تحولات محیطی-اکولوژیک با مقدار ۰/۴۲۱، تحولات اجتماعی با مقدار ۰/۴۰۰، در نهایت تحولات کالبدی با مقدار ۰/۳۹۰، بیشترین و کمترین میزان تاثیرپذیری از توسعه کالبدی شهر رضوان شهر به خود اختصاص داده است.

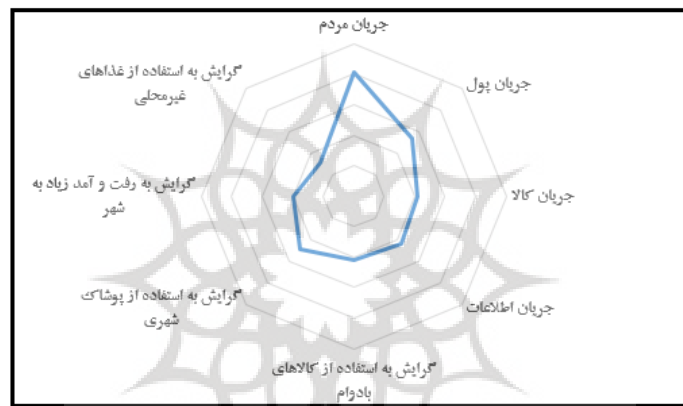
حال این موضوع مطرح می‌گردد، که شدت اثرات توسعه کالبدی شهر رضوان شهر در روستاهای مورد مطالعه به چه میزان است؟ برای بررسی سؤال مطرح شده، متغیر موقعیت قرارگیری (فاصله مکانی) مطرح شد. در این راستا، در ابتدا قبل از رتبه‌بندی هر یک از روستاها بر اساس میزان شدت تاثیرپذیری‌شان از توسعه کالبدی رضوان شهر، به بررسی هر یک از شاخص‌های موقعیت پرداخته شد. در این بین، به منظور

رتبه‌بندی هر یک از شاخص‌های موقعیت و میزان اهمیت‌شان از مدل‌های تلفیقی (کوپراس فازی و سوارا فازی) استفاده شد. نتایج به شرح جدول (۴) است.

جدول ۴. میزان اهمیت هر یک از شاخص‌های موقعیت قرارگیری

شاخص	امتیاز کسب شده (Q _L)	بیشینه امتیاز (Q ^{MAX})	کمینه امتیاز (Q ^{MIN})	فاصله بین Q ^{MIN} و Q ^{MAX}	امتیاز از ۱۰۰
جریان مردم	۱۳/۰۱۲	۱۴/۱۲۳	۱۲/۴۴۳	۲/۳۲۰	۷۱/۰۳
جریان پول	۱۳/۰۰۰	۱۴/۱۲۲	۱۲/۴۳۲	۱/۶۹	۷۱/۱۳
جریان کالا	۱۲/۳۲۱	۱۳/۴۴۳	۱۱/۲۱۴	۲/۲۳۱	۷۰/۰۴
جریان اطلاعات	۱۲/۲۲۳	۱۳/۴۵۳	۱۱/۴۱۲	۲/۰۴۱	۷۰/۰۹
گرایش به استفاده از کالاهای بادوام	۱۲/۱۳۴	۱۳/۳۳۲	۱۱/۱۲۳	۲/۱۰۲	۷۰/۰۵
گرایش به استفاده از پوشاک شهری	۱۲/۴۳۲	۱۳/۵۴۳	۱۱/۳۳۴	۲/۲۰۹	۷۰/۲۴
گرایش به رفت و آمد زیاد به شهر	۱۲/۵۱۲	۱۳/۶۶۵	۱۱/۳۳۲	۱/۱۸	۷۰/۰۰
گرایش به استفاده از غذاهای غیرمحلی	۱۲/۰۰	۱۳/۳۳۴	۱۱/۰۰	۲/۳۳۴	۶۹/۷۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل ۴. میزان اهمیت هر یک از شاخص‌های موقعیت در روستاهای پیرامون رضوانشهر، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق نتایج به دست آمده در جدول (۴) و شکل (۴)، در بین شاخص‌های مطرح شده به ترتیب: جریان پول با مقدار ۷۱/۱۳، جریان مردم با مقدار ۷۱/۰۳، گرایش به استفاده از پوشاک شهری با مقدار ۷۰/۲۴، جریان اطلاعات با مقدار ۷۰/۰۹، گرایش به استفاده از کالاهای بادوام با مقدار ۷۰/۰۵، جریان کالا با مقدار ۷۰/۰۴، گرایش به رفت و آمد زیاد به شهر با مقدار ۷۰/۰۰؛ گرایش به استفاده از غذاهای غیرمحلی با مقدار ۶۹/۷۷، بیشترین و کمترین میزان اهمیت را به خود اختصاص داده است.

در ادامه نیز، برای نشان دادن تفاوت در اثرات و پیامدهای توسعه کالبدی شهر رضوانشهر بر روستاهای پیرامون از لحاظ شاخص‌های موقعیت، کفایت ثابت کنیم روستاهای مورد مطالعه بر حسب شاخص‌های مذکور با یکدیگر فرق دارند، به عبارتی دیگر رتبه‌های مختلفی دارند. بدین منظور از یکی از شیوه‌های رتبه‌بندی استفاده شد، بر این اساس، در این پژوهش از تکنیک تاپسیس استفاده شده است.

جدول ۵. ماتریسم تصمیم‌گیری تاپسیس

روستا	بهره مردم	بهره پول	بهره کالای	بهره اطلاعات	بهره خدمات	بهره کالاهای بادوام	بهره پوشاک شهری	بهره پوشاک شهری	بهره افزایش به استفاده از	بهره افزایش به رفت آمد زیاد به شهر	بهره افزایش به استفاده از غذاهای غیر محلی
اردجان	۲۱,۰۳۵	۲۰,۷۳۷	۱۸,۶۷۵	۱۹,۴۷۷	۲۰,۵۰۸	۱۵,۱۰۰	۵,۴۱۶	۶,۷۸۸	۵,۰۹۱		
پونل	۲۰,۰۵۱	۱۹,۷۶۷	۱۷,۸۰۱	۱۸,۵۶۶	۱۹,۵۴۹	۱۴,۳۹۴	۶,۵۰۳	۸,۱۵۰	۶,۱۱۳		
الله بخش محله	۲۰,۵۷۴	۲۰,۲۸۲	۱۸,۲۶۵	۱۹,۰۵۰	۲۰,۰۵۸	۱۴,۷۶۹	۱,۲۲۲	۱,۵۳۲	۱,۱۴۹		
لاکتا سرا	۲۰,۴۶۸	۲۰,۱۷۹	۱۸,۱۷۲	۱۸,۹۵۲	۱۹,۹۵۶	۱۴,۶۹۴	۰,۵۰۷	۰,۶۳۵	۰,۴۷۶		
میانرود	۲۰,۷۴۲	۲۰,۴۴۸	۱۸,۴۱۵	۱۹,۲۰۶	۲۰,۲۲۲	۱۴,۸۹۰	۱,۲۳۲	۱,۵۴۵	۱,۱۵۹		
روشنده	۲۰,۶۹۶	۲۰,۴۰۳	۱۸,۳۷۴	۱۹,۱۶۳	۲۰,۱۷۸	۱۴,۸۵۷	۰,۴۶۱	۰,۵۷۸	۰,۴۳۳		
طارمسرا	۲۰,۹۴۱	۲۰,۶۴۴	۱۸,۵۹۱	۱۹,۳۸۹	۲۰,۴۱۶	۱۵,۰۳۳	۰,۷۷۸	۰,۹۷۵	۰,۷۳۱		
ساسانسرا	۲۰,۹۷۰	۲۰,۶۷۳	۱۸,۶۱۷	۱۹,۴۱۷	۲۰,۴۴۵	۱۵,۰۵۴	۰,۶۷۵	۰,۸۴۶	۰,۶۳۴		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

جدول ۶. جدول نتیجه تکنیک تاپسیس

روستا	اردجان	پونل	الله بخش محله	لاکتا سرا	میانرود	روشنده	طارمسرا	ساسانسرا
محاسبه امتیاز	۰,۵۰۵۴۰۸۷۵۴	۰,۵۰۵۰۸۸۷۳	۰,۵۰۸	۰,۵۰۹۴۱۲۱۸۷	۰,۵۰۸۴۱۳۱۶۴	۰,۵۰۹	۰,۵۰۸۸۵۸۶۹۴	۰,۵۰۸۹۷۳۴۱۵
اولویت نهایی	۷	۸	۵	۱	۶	۲	۴	۳

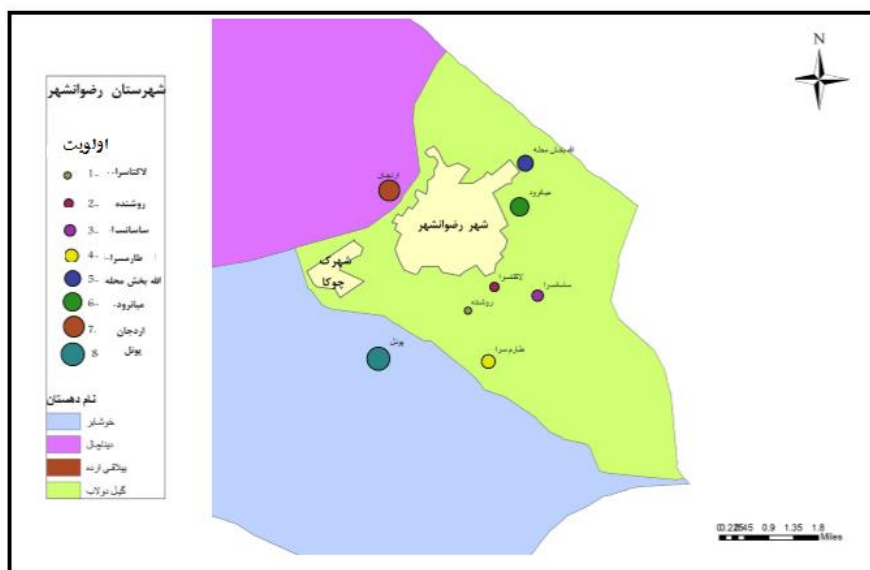
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

جدول ۷. تحولات روستاهای پیرامون با تاکید بر موقعیت قرارگیری شان با رضوانشهر

تحولات	متغیر مستقل	ضریب همبستگی	سطح معناداری
کالبدی		۰/۴۵۳	۰/۰۰۱
اقتصادی	موقعیت قرارگیری شان	۰/۴۶۶	۰/۰۰۱
اجتماعی-فرهنگی		۰/۴۸۷	۰/۰۰۰
محیطی-اکولوژیک		۰/۴۹۹	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۵. نقشه اولویت‌بندی روستاهای پیرامون رضوانشهر بر حسب شاخص‌های موقعیت، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

همانطور که در جدول (۵) و شکل (۵) ملاحظه می‌گردد، از آنجائیکه روستاهای مورد مطالعه موقعیت قرارگیری متفاوتی دارند و از لحاظ شاخص‌های موقعیت قرارگیری رتبه‌های متفاوتی کسب نموده‌اند می‌توان ادعا نمود، اثرات و پیامدهای توسعه کالبدی شهر رضوانشهر بر روستاهای پیرامونی از نظر موقعیت قرارگیری متفاوت است. بر این اساس روستای لاکتاسرا به دلیل فاصله نزدیکش با شهر رضوانشهر بیشترین میزان جریان پولی، کالا، اطلاعات، خدمات، اطلاعات، گرایش به استفاده از پوشاک شهر و کالاهای با دوام، گرایش به رفت و آمد زیاد به شهر، و در نهایت گرایش به استفاده از غذاهای غیرمحلی را نسبت به دیگر روستاها به خود اختصاص داده است، و روستای پونل به دلیل فاصله زیادش با شهر رضوانشهر، کمترین میزان ارتباط با شهر رضوانشهر در شاخص‌های موقعیت را شامل شده است. بنابراین می‌توان بر اساس جدول (۷)، اینگونه مطرح نمود که بین شدت تحولات در روستاهای پیرامون و فاصله مکانی‌شان با رضوانشهر در سطح معناداری کوچکتر از ۰/۰۵، ارتباط معنادار و مثبت وجود دارد.

سپاسگزاری

مقاله حاضر مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در گروه جغرافیای دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی عملکرد توسعه کالبدی شهر بر تحولات روستاهای پیرامون با نقش میانجی موقعیت قرارگیری در قلمرو کوچ‌نشینان رضوانشهر انجام شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، توسعه کالبدی شهر رضوانشهر با توجه به گسترش روابطش با روستاهای پیرامون، تأثیرات و تحولات زیادی در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی و محیطی-اکولوژیک) به وجود آورده است که از مهمترین آنها می‌توان به تحولات اقتصادی اشاره نمود. همچنین نتایج نشان داد، روستاهای پیرامونی از نظر تحولات مطرح شده با یکدیگر تفاوت معناداری دارند، به طوری که بیشترین میزان تحولات در میان روستاهای پیرامونی مورد مطالعه، مربوط به روستای لاکتاسرا است، زیرا این روستا به خاطر فاصله کمتر و موقعیت استمرار بهتر در میان روستاهای پیرامونی نسبت به شهر رضوانشهر و همچنین به دلیل داشتن شانس برای پیوستن به شهر رضوانشهر بیشترین ساخت و ساز را دارا می‌باشد. همچنین قابل ذکر است، در این روستا همواره شاهد افزایش قیمت زمین و مسکن می‌باشند، که به علت افزایش مهاجرت و ورود مهاجران جدید به این روستا به دلیل نزدیکی به شهر سبب شده مردمی بومی در

تهیه مسکن دچار مشکل شوند، و از سوی دیگر، مشاغل جدید همچون مسافرکشی بین روستا و شهر و برخی مشاغل خدماتی نظیر خرده‌فروشی و خانه‌های اجاره‌ای در این روستا سبب شده تا درآمد افراد متنوع شده و قشرهای مختلف از موقعیت‌های متفاوت اقتصادی بهره ببرند. در این راستا، تحولات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی و محیطی-اکولوژیک در روستاهای پیرامون متأثر از کاهش فاصله مکانی با شهر رضوان‌شهر می‌باشد. در واقع، کاهش مسافت مکانی شهر رضوان‌شهر و روستاهای پیرامونی باعث توجه روستاییان برای گذران اوقات فراغت و گردش آخر هفته و تغییر در بافت اقتصادی و ... این سکونتگاه‌ها شده است. بر این اساس، همانطور که نتایج نشان داد روستای لاکتاسرا بیشترین تردد را از لحاظ (جریان پول، مردم، اطلاعات، کالا، گرایش به استفاده از پوشاک، کالاهای بادوام، گرایش به رفت و آمد زیاد به شهر و ...) و روستای پونل کمترین تردد را از لحاظ جریان‌های مطرح شده را با شهر رضوان‌شهر دارد. این مساله بیانگر نقش موثر فاصله مکانی بر میزان برخورداری‌های روستاهای پیرامون و پیرو آن میزان تردهای روزانه به شهر می‌باشد. بر این اساس، کاهش فاصله مکانی بین روستاهای پیرامون و شهر رضوان‌شهر باعث شده تا بازار اصلی فروش محصولات مورد نیاز روستاییان به شهر رضوان‌شهر منتقل شود و از سوی دیگر بازار تامین نیازهای روزمره روستاییان نیز شهر رضوان‌شهر می‌باشد که این نشان دهنده روابط و وابستگی متقابل شهر و روستا با یکدیگر می‌باشد.

در یک جمع‌بندی نهایی می‌توان چنین مطرح نمود که شهر رضوان‌شهر و روستاهای پیرامون دو پدیده جغرافیایی هستند که تغییرات و تحولات عرصه‌های ساختاری و کارکردی آنها در ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی) بسته به موقعیت و فاصله آنها با شهر دارد. هر چه موقعیت و فاصله روستاها به شهر نزدیک‌تر باشد، به همان میزان، تشعشع تحولات اقتصادی و اجتماعی آنها نیز بیشتر خواهد بود. همچنین می‌توان گفت نتایج تحقیق با مطالعات قبلی و همکاران (۱۳۹۵)، و ابراهیمی (۱۳۹۷)، امین زاده رشک رضوانی و همکاران (۱۴۰۰)، مبنی بر اینکه بین تاثیر شعاع اثرگذاری شهرستان و توسعه روستاهای پیرامون تفاوت معناداری وجود دارد، همخوانی و مطابقت دارد. در نهایت در راستای نتایج به دست آمده، راهکارهای ذیل پیشنهاد شده است:

- اولویت یکسان قائل شدن به همه نیازهای شهری و روستایی جهت تعدیل روابط شهر رضوان‌شهر و روستاهای پیرامون؛
- استفاده از دیدگاه فضایی در برنامه‌ریزی توسعه کالبدی روستایی، همگام با نگاه سیستمی در بین مسئولین رضوان‌شهر؛ و
- رفع محدودیت‌های مکانی همچون صعب‌العبور بودن و موقعیت روستاهای دور از شهر رضوان‌شهر با اعتبارات بیشتر و بهره‌گیری از نیروهای محلی و مشارکت بومی.

منابع

- امین‌زاده رک رضوانی، علیرضا. شریفی نیا، زهرا. بندریان، اسفندیار. ۱۴۰۰. تحلیل تحولات فضایی و کالبدی پیرایشهر متأثر از گسترش روابط با شهر بم./ فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا، دوره ۲، شماره ۳
- ابراهیم زاده آسمین، حسین؛ ابراهیم زاده، عیسی؛ حبیبی، محمد علی (۱۳۸۹). تحلیلی بر عوامل گسترش فیزیکی و رشد اسپرال شهر طبس پس از زلزله با استفاده از مدل آنتروپی هلدرن، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۱۹، ۴۶-۲۵.
- ابراهیمی، محمد امین (۱۳۹۷). بررسی نقش کالبدی - فیزیکی شهر ارومیه بر مسکن سکونتگاه های روستاهای پیرامون، چهارمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست، صص ۱۱-۱.
- احمدی، مظهر. عزیزی، شیرین. قایقی، نیکو. ۱۳۹۸. اثرات پیوندهای روستایی- شهری بر تحولات کالبدی-فضایی نواحی پیرایشهری مورد: سکونتگاه‌های محمودآباد و آتسگاه پیرامون شهر کرج. توسعه فضاهای پیرایشهری. سال اول. شماره دوم. صص ۹۵-۱۰۵.
- اردستانی، محسن (۱۳۸۷). مبانی گردشگری روستایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، تهران.
- آسایش، حسین (۱۳۷۴). اقتصاد روستایی، انتشارات پیام نور، تهران.
- تاج، شهره (۱۳۷۷). بررسی ویژگی ها و روند تغییرات فرمی و نقش روستاهای حومه ای مادرشهر تهران در رابطه با فاصله مجاورتی و نظام سلسله مراتبی در سالهای ۷۷-۱۳۵۵: مطالعه موردی: شهرستان شمیرانات، جغرافیای انسانی، پایان نامه دکتری تخصصی.
- جوزاک، علیرضا. لطفی، صدیقه. نیک‌پور، عامر. ۱۴۰۱. تحلیل اثرات و پیامدهای الحاق روستا به شهر (مورد: روستاهای الحاقی به شهر آمل). مجله توسعه فضاهای پیرایشهری. سال چهارم. شماره اول. صص ۲۵-۴۶.
- حاتمی نژاد، حسین؛ قربانی، رامین؛ فرهادی، ابراهیم (۱۳۹۸). بررسی روند توسعه فیزیکی کلانشهر کرمانشاه و ارائه الگوی بهینه جهات رشد، نشریه آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۹، شماره ۳۱، صص ۹۱-۱۱۲.

- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و حسن ایزدی خرامه (۱۳۸۰). «تحلیلی بر رویکردهای مکان‌یابی و توزیع خدمات در مناطق روستایی: بررسی تطبیقی رویکرد کارکردهای شهری در توسعه روستایی و مدل تخصیص مکانی»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال شانزدهم، شماره ۳، پاییز ۸۰، ص ۶۶ سعیدی، عباس (۱۳۸۸). الگوی خدمات رسانی روستایی، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران.
- شایان، سیاوش. مردی زرنقی، محمد. طاهرخانی، مهدی. ۱۳۸۳. مطالعه روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نواحی روستایی، مجله رشد آموزش جغرافیا، ۱۶۷ (۱). ۳-۹.
- صرامی، حسین. ۱۳۸۴. روابط شهر و روستا در بخش مرکزی شهرستان اصفهان. مجله علوم انسانی، ۱۸ (۱). ۲۹-۶۴.
- طاهرخانی، مهدی؛ سیاوش، شایان؛ محمد مهدی، زرنقی (۱۳۸۲). مطالعه متقابل شهر و روستا و نقش آن در تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نواحی روستایی (نمونه: شهرستان هریس)، رشد آموزش جغرافیا، دوره ۱۹، شماره ۹۷، ۳-۹.
- فیروزنیا، قدیر؛ موسی کاظمی، سیدمهدی؛ صادقی طاهری، اعظم (۱۳۹۰). مطالعه تاثیر ادغام روستا در شهر، نمونه: روستاهای ادغامی در شهر کاشان، فصلنامه جغرافیا و توسعه، سال نهم، شماره ۲۵، صص ۹۶-۷۹.
- قنبری، سیروس؛ پورسنبه، فاطمه؛ اسکتی، هانیه؛ لقا بهادری امجز، فرخ (۱۳۹۵). بررسی روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان جیرفت)، سومین کنفرانس علمی پژوهشی افق‌های نوین در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی ایران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین، ۹-۱.
- گلی، علی (۱۳۸۳). فرایند گذار از روستا به شهر و طراحی مدلی برای شناسایی روستاهای در حال گذار در ایران، تهران، دانشگاه تربیت مدرس.
- لینچ، کنت (۱۳۸۶). روابط متقابل شهر و روستا در کشورهای در حال توسعه، ترجمه دکتر محمدرضا رضوانی و داوود شیخی، انتشارات پیام، تهران.
- مطیعی لنگرودی، حسین. خسروی، حمیده. طورانی، علی. ۱۳۹۳. اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی مورد: دهستان چهل چای در شهرستان مینودشت، مجله اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۳ (۴). ۱۹-۴۲.
- Barton, H, Grant, M, Guise, R, (2003), *shaping neighborhoods: Argued for health, sustainability and vitality*, spoon press, London and New York.
- Gaile, G. L. (1992). *Improving Rural-Urban Linkages through Small Town Market-based Development*, Third World Planning Review 14(1): 131-147.
- Hander K. G. ., Titus, M. (2002). *Small Towns and Regional Development: Major Findings and Policy Implications from Comparative Research*, Journal of geography, urban studies and planning, 39(3): 379-391.
- Harrison, D., (1988), "The Sociology of Modernization and Development". London: Routledge.
- Lynch, K. (2005). *Rural-urban Interaction in the developing World*, London and New York: Rutledge.
- Lysgard, H. K. (2019). *The assemblage of culture-led policies in small towns and rural communities*, Journal of Geoforum, 101: 10-17.
- National Institute of Rural Development (India). (2007) *The Report of Rural Development*, New Delhi: National Institute of Rural Development and Development Economics", 9: 663-693
- Phillipson, J., Tiwasing, P., Gorton, M., Maioli, S., Newbery, R., & Turner, R. (2019). *Shining a spotlight on small rural businesses: How does their performance compare with urban?* Journal of Rural Studies, 68, 230-239.
- Potter, R., Binns, T., Elliot, J. and Smith, D (2004), *Geographies of Development*. Pearson, Harlow. Second Edition.
- Fadaei, M., Rahmani, B. & Tavakolinia, J. (2021) *Environmental analysis of villages on the skirt of Farsan City based on the urban and rural relationship*. Journal of Research & Rural Planning, 10(4), 59-76.
- Sen, A., (1994), "Development: Which way now? In R. Kanth (ed.) *Paradigms of Economic Development*" (pp. 211-31). New York: M.E. Sharpe.
- Seto, K.C., & Fragkias, M. (2005). *Quantifying spatiotemporal patterns of urban land-use change in four cities of China with time series landscape metrics*. Landscape Ecology, 20(7), pp 871-88.
- Sharpley, R. And Telfer, David J., (2008), "Tourism & development in the developing world", published in the Taylor & Francis e-Library,.
- Steinberg, Florian (2014). *Rural-Urban Linkages: an urban perspective*, Working Group: Development with Territorial Cohesion, Rimisp, Santiago, Chile. 1-35.
- Tacoli. C. (2003). *The link a between urban and rural development*, Journal of Environment and Urbanization, 15(2): 3 - 12.
- Wong, S.W. Dai, Y. Tang, B.S. liu, Jinlong. (2021). *A new model of village urbanization? Coordinative governance of state-village relations in Guangzhou City, China*. Land Use Policy Volume 109, October 2021, 105500